

внедрения педагогического моделирования в процесс обучения, что способствует приобретению опыта самостоятельной работы студентов. Большую роль в этом процессе играют воспроизведение моделируемой профессиональной деятельности в аудиториях с помощью инновационных методов обучения, а также сотрудничество с производственными и социальными структурами и работодателями, а также разработка методических пособий по внедрению моделирования в учебный процесс. Необходимо дальнейшее изучение данной актуальной проблемы, связанной с активизацией внедрения моделирования в учебный процесс.

Список использованной литературы

1. Алдер Г. НЛП. Современные психотехнологии. СПб, 2001.
2. Богдан Ж.Б. Моделирование профессиональных и производственных условий сплочения у студентов технического профиля / Ж.Б.Богдан, Т.О. Солодовник // Вісник Нац. ун-ту оборони України : зб. наук. пр. – Київ : НУОУ, 2015. – Вип. 1 (44). – С. 27-31.
3. Боно Э. Шесть шлях мышлення / Э. Боно ; пер. А. Захарченко // - СПб.: Питер, 1997. – 256 с.

УДК 378.147:379.85
ГРНТИ 14.35.07

4. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход : метод. пособ. / Вербицкий А.А. // М. : Высш. шк., 1991. — 207 с.

5. Ветров Ю. Проблема моделирования педагогических систем / Ю. Ветров, М. Мельникова // Высшее образование в России. – 2005. – № 5. – С. 59-62.

6. Дахин А.Н. Моделирование в педагогике / А.Н.Дахин // Идеи и идеалы. – 2010. – 1 (3). – Т. 2. – С. 11 – 20.

7. Зязюн І.А. Педагогічна дія вчителя в умовах інтегральної освітньої технології / І.А.Зязюн // Теорія і практика управління соціальними системами. Х: НТУ «ХПІ» – 2010. – № 3. – С. 11-22.

8. Михайличенко В.Е. Роль нейролингвистического программирования в развитии личности / В.Е.Михайличенко – Х.: НТУ «ХПІ», 2007. – 459 с.

9. Освітні технології / За заг. ред. О.М.Пехоти. – 2001. – 256 с.

10. Пономарьов О.С. Моделирование діяльності фахівця / О.С. Пономарьов, Н.В.Середа, М.К.Чеботарьов. – Х.: НТУ «ХПІ», 2012.

11. Романовский А.Г. Педагогика успеха / А.Г.Романовский, В.Е. Михайличенко, Л.Н.Грень. – Х.: НТУ «ХПІ», 2012. – 371 с.

Gorlach Valentina

*Senior Lecturer at the Department of Tourism and Hospitality
Zaporizhzhya National University*

ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE FORMATION OF CROSS-CULTURAL COMMUNICATION SKILLS OF FUTURE SERVICE PROFESSIONALS

Горлач Валентина Вікторівна

*старший викладач кафедри туризму і готельно-ресторанної справи
Запорізький національний університет*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ КРОСКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

Summary. The article deals with the concept of organizational and pedagogical conditions, quasi-professional activity, innovative pedagogical technologies, content and language integrated learning, educational and professional activity. It is theoretically substantiated and practically proved the necessity of applying organizational and pedagogical conditions, on which the realization of the process of formation of cross-cultural communication skills of future service professionals depends: formation of the cross-cultural-communicative component of the content of professional training of the future specialists of the service; provision of quasi-professional cross-cultural and communicative activity of future service professionals by the methods of innovative pedagogical technologies; organization of foreign language training on the basis of content and language integrated learning; actualization of communicative educational and professional activity in intercultural environment by methods of case-technology and portfolio technology. It is emphasized that these organizational and pedagogical conditions should be used as a system capable of providing a synergistic effect for the formation of cross-cultural communication skills of future service professionals.

Анотація. В статті розглянуто поняття організаційно-педагогічних умов, квазіпрофесійної діяльності, інноваційних педагогічних технологій, предметно-мовного інтегрованого навчання, навчально-професійної діяльності. Теоретично обґрунтовано і практично доведено необхідність застосування організаційно-педагогічних умов, від яких залежить реалізація процесу формування вмінь кроскультурної комунікації у майбутніх фахівців сфери обслуговування: формування кроскультурно-комунікативної складової змісту професійної підготовки майбутніх фахівців сфери обслуговування; забезпечення

квзіпрофесійної кроскультурно-комунікативної діяльності майбутніх фахівців сфери обслуговування методами інноваційних педагогічних технологій; організація іншомовної підготовки на засадах предметно-мовного інтегрованого навчання; актуалізація комунікативної навчально-професійної діяльності в міжкультурному середовищі методами кейс-технології та технології портфоліо. Наголошено, що зазначені організаційно-педагогічні умови мають застосовуватись як система, що здатна забезпечити синергетичний ефект щодо формування вмінь кроскультурної комунікації у майбутніх фахівців сфери обслуговування.

Keywords: organizational and pedagogical condition, innovative pedagogical technology, quasi-professional activity, cross-cultural communication, content and language integrated learning, educational and professional activity.

Ключові слова: організаційно-педагогічна умова, інноваційна педагогічна технологія, квзіпрофесійна діяльність, кроскультурна комунікація, предметно-мовне інтегроване навчання, навчально-професійна діяльність.

Постановка проблеми. Стратегічний розвиток української освіти, пов'язаний з поступовою інтеграцією до європейського освітнього простору, потребує удосконалення системи підготовки здобувачів вищої освіти, яка повинна відповідати міжнародним та європейським стандартам.

В Україні триває процес прийняття і затвердження оновлених стандартів вищої освіти. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 241 «Готельно-ресторанна справа» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ще знаходиться на стадії погодження. Проаналізовані нами тимчасові стандарти провідних закладів вищої освіти України, що здійснюють підготовку фахівців бакалаврського освітнього рівня за зазначеною спеціальністю, здебільшого зазначають в якості загальної компетентності здатність з повагою та розумінням ставитись до представників інших культур, застосовуючи адекватні комунікативні стратегії. Проте відсутність в деяких тимчасових освітньо-професійних програмах компетентностей, пов'язаних з кроскультурною комунікацією, дає нам підстави стверджувати, що вміння здійснювати ефективну кроскультурну комунікацію вважається авторами зазначених освітніх програм не обов'язковим в майбутній професійній діяльності фахівців сфери обслуговування. Ми не погоджуємося з такою думкою, оскільки професійна діяльність у сфері гостинності передбачає безпосередню участь майбутнього фахівця сфери обслуговування в міжкультурному спілкуванні. Він має бути підготовлений до комунікації з представниками різних культур, а отже сприймати і розуміти специфічні особливості їх комунікативної поведінки. Знайомство майбутніх фахівців сфери обслуговування з різноманітним і відмінним культур буде сприяти усуненню перешкод і труднощів в процесі здійснення кроскультурної комунікації. Поведінка людей, що належать до різних культур, не є чимось непередбачуваним, її можна вивчати, аналізувати і прогнозувати. Але це потребує спеціальної підготовки до кроскультурної комунікації. У зв'язку з цим нагальною стає потреба в набутті майбутніми фахівцями сфери обслуговування вмінь, що дозволять здійснювати ефективну кроскультурну комунікацію. Реалізація

цього завдання залежить від створення відповідних організаційно-педагогічних умов, які б сприяли засвоєнню майбутніми фахівцями сфери обслуговування специфічних особливостей кроскультурної взаємодії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз наукових досліджень щодо організаційно-педагогічних умов дає підстави стверджувати, що на сьогоднішній день не існує однозначного і визнаного всіма науковцями розуміння поняття «організаційно-педагогічні умови». Так, більшість дослідників розглядають організаційно-педагогічні умови як різновид педагогічних умов, розуміючи організаційні умови складовою педагогічних умов [12, с. 11], цілеспрямовано відібраною сукупністю можливостей змісту, форм, методів, за допомогою яких успішно досягається мета педагогічної діяльності (Т. Гончаренко [9], О. Козирева [13] та ін.). Інші науковці (Г. Демідова, О. Володін, Н. Бондаренко) вважають, що організаційні умови є зовнішніми обставинами щодо реалізації педагогічних умов. Організаційно-педагогічні умови представляють собою сукупність зовнішніх характеристик реалізації функцій управління і внутрішніх особливостей освітньої діяльності, що забезпечують збереження цілісності, повноти освітнього процесу, його цілеспрямованості та ефективності [10, с. 32-38].

В педагогічних наукових розвідках досліджувались питання формування готовності майбутніх фахівців до міжкультурного та іншомовного спілкування (О. Баглай [1], Н. Бондар [3], М. Галицька [7], Л. Гапоненко [8], Л. Євдокімова-Лисогор [11]), комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови (Т. Вакалюк [4], О. Волченко [6]), кроскультурної підготовки майбутніх фахівців галузі туризму (В. Сідоров [14]), кроскультурної взаємодії учасників педагогічного процесу вищих навчальних закладів (А. Солodka [15]) тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, в зазначених дослідженнях кроскультурна комунікація розглядалась переважно в контексті майбутньої професійної діяльності фахівців туристичної галузі або трактувалась як здатність до іншомовного спілкування. Необхідність формування вмінь кроскультурної комунікації як необхідної

складової професійної компетентності майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи, на нашу думку, в сучасній педагогічній науці недостатньо розглянута.

Отже, **метою** нашого дослідження є формулювання і експериментальне дослідження організаційно-педагогічних умов, від реалізації яких залежить формування вмінь кроскультурної комунікації у майбутніх фахівців сфери обслуговування.

Виклад основного матеріалу. На підставі теоретичного аналізу наукових робіт фахівців і власних досліджень ми дійшли висновку, що процес формування вмінь кроскультурної комунікації у майбутніх фахівців сфери обслуговування буде результативним, якщо будуть реалізовані такі організаційно-педагогічні умови:

- 1) формування кроскультурно-комунікативної складової змісту професійної підготовки майбутніх фахівців сфери обслуговування;
- 2) забезпечення квазіпрофесійної кроскультурно-комунікативної діяльності майбутніх фахівців сфери обслуговування методами інноваційних педагогічних технологій;
- 3) організація іншомовної підготовки на засадах предметно-мовного інтегрованого навчання;
- 4) актуалізація комунікативної навчально-професійної діяльності в міжкультурному середовищі методами кейс-технології та технології портфоліо.

У відповідності до першої організаційно-педагогічної умови ми пропонуємо сформувати кроскультурно-комунікативну складову змісту професійної підготовки здобувачів освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю 241 Готельно-ресторанна справа шляхом включення до навчального плану спецкурсу «Кроскультурна комунікація в сфері обслуговування» та відповідних тем до дисциплін, що мають безпосереднє відношення до формування професійних вмінь кроскультурної комунікації. Насамперед це дисципліни країнознавчого циклу: «Туристичне країнознавство», «Туристичні ресурси України» та дисципліна «Основи комунікації в сфері обслуговування».

Традиційно країнознавчі дисципліни займаються комплексним і системним вивченням країн та їх регіонів з залученням відомостей про географічне положення та природу, народонаселення, історію країни, її культуру, політико-економічний розвиток, територію та навколишнє середовище, рекреаційні ресурси. На нашу думку, доцільно доповнити коло тем, що розглядаються дисциплінами країнознавчого циклу, питаннями, пов'язаними з взаємодією географії і психології, впливом певного просторового середовища на формування ментальності, національної картини світу, яка відображає специфіку сприйняття навколишнього середовища.

В якості наступного елементу формування кроскультурно-комунікативної складової змісту професійної підготовки здобувачів освітнього ступеня бакалавр за спеціальністю 241 Готельно-ресторанна справа нами було запропоновано спецкурс «Кроскультурна комунікація в сфері обслуговування», який студенти слухали в 4 семестрі. В процесі кроскультурної комунікації під час професійної діяльності фахівці сфери обслуговування стикаються з певними труднощами, серед яких відмінність мови є далеко не єдиною. Непорозуміння і конфлікт пов'язані насамперед з розбіжністю в сприйнятті навколишнього світу представниками різних культурних спільнот. Таким чином, очевидним стає розуміння того, що результативній кроскультурній комунікації потрібно навчатися, цілеспрямовано формувати вміння будувати конструктивні відносини з представниками інших культур, які б ґрунтувались на визнанні факту існування інших, альтернативних цінностей і моделей поведінки.

Зазначений спецкурс має за мету допомогти майбутнім фахівцям сфери обслуговування сформувати вміння кроскультурної комунікації, самостійного аналізу критичних випадків міжособистісних конфліктів в процесі спілкування з представниками інших культур у професійній діяльності. Зміст спецкурсу складається з двох розділів: «Культура в контексті кроскультурної комунікації» і «Управління кроскультурною комунікацією в сфері обслуговування».

Згідно з логікою нашого дослідження, реалізація першої організаційно-педагогічної умови – формування кроскультурно-комунікативної складової змісту професійної підготовки майбутніх фахівців сфери обслуговування – забезпечить засвоєння ними орієнтовної основи діяльності (за І.Я. Лернером) як системи базових знань з теорії і практики кроскультурного спілкування, кроскультурної поведінки, кроскультурної психології та набуття вмінь застосовувати засвоєні знання для формування практичного досвіду користування існуючими засобами і прийомами кроскультурної комунікації.

Формування вмінь розв'язувати нестандартні ситуації і набуття досвіду творчої діяльності, на наш погляд, неможливе без запровадження в освітній процес контексту майбутньої професійної діяльності. Один з основоположників контекстного навчання А. Вербицький для визначення діяльності, що моделює умови і зміст майбутньої професії, застосував поняття «квазіпрофесійна діяльність». Квазіпрофесійну діяльність науковець розглядає, як другу, після навчальної діяльності академічного типу, базову форму діяльності, сутністю якої є відтворення в аудиторних умовах змісту і умов майбутньої професії, дій, міжособистісних відносин, ситуацій, що очікують на майбутнього фахівця в реальній професійній діяльності. В логіці контекстного навчання А. Вербицький інтерпретує квазіпрофесійну

діяльність як перехідну ланку, або наступну сходинку, від навчальної діяльності академічного типу до навчально-професійної діяльності, де студенти виконують дослідження і отримують практичний досвід вже в реальних, а не квазіпрофесійних умовах [5].

С. Стеблюк розглядає квазіпрофесійну діяльність як технологію навчання, яка шляхом моделювання і відтворення контексту майбутньої професійної діяльності сприяє досягненню поставленої дидактичної мети [16].

Таким чином, квазіпрофесійна діяльність є необхідною складовою процесу формування вмінь кроскультурної комунікації у майбутніх фахівців сфери обслуговування і передбачає моделювання реальних ситуацій їх професійної діяльності в міжкультурному середовищі. Включаючись в квазіпрофесійну діяльність щодо кроскультурної комунікації, студенти вчаться вирішувати професійні задачі, розв'язувати складні ситуації, попереджати і залагоджувати конфлікти, що виникають під час кроскультурної взаємодії.

Якісне забезпечення квазіпрофесійної кроскультурно-комунікативної діяльності неможливе без застосування методів інноваційних педагогічних технологій. До інноваційних педагогічних технологій, що відповідають цілям професійної підготовки фахівця, здатного ефективно і компетентно здійснювати майбутню професійну діяльність, належать інтерактивні технології навчання, технологія case-study, технологія проєктного навчання, технологія портфоліо, інформаційно-комунікаційні технології, технології дистанційного навчання.

Для забезпечення квазіпрофесійної кроскультурно-комунікативної діяльності майбутніх фахівців сфери обслуговування ми в своїй практичній діяльності застосовували, насамперед, методи і форми інтерактивних технологій, які доповнювались опорою на інформаційно-комунікаційні технології.

М. Боброва у своєму дослідженні пропонує поділити методи квазіпрофесійної діяльності на ігрові та неігрові [2]. В спецкурсі «Кроскультурна комунікація в сфері обслуговування» ми активно впроваджували квазіпрофесійну кроскультурно-комунікативну діяльність, застосовуючи як неігрові, так і ігрові методи. Серед ігрових, на наш погляд, найбільший дидактичний потенціал щодо формування вмінь кроскультурної комунікації мають такі різновиди ділової гри, як рольова гра, імітаційна гра, ситуаційна гра та тренінг. В своїй діяльності ми застосовували ділову гру як метод і форму, що дозволяє активізувати навчальну роботу студентів, сформувати в них вміння і навички використовувати набуті раніше знання і вміння щодо кроскультурної комунікації в умовах професійної діяльності, максимально наближеної до реальної. Студенти під час гри виступали в ролі представників різних культур, дотримуючись в своїй поведінці відповідних культурних норм і правил. Головним завданням гри було виконання

професійного завдання щодо діяльності в сфері готельно-ресторанної справи, що вимагало взаємодії і комунікації з учасниками, які були представниками інших культур.

В межах спецкурсу «Кроскультурна комунікація у сфері обслуговування» ми застосовували тренінг формування вмінь кроскультурної комунікації. Розроблений нами тренінг передбачав зіткнення майбутніх фахівців сфери обслуговування з реальними ситуаціями їх професійної діяльності, які не могли бути вирішені лише використанням типових, стандартних способів поведінки в кроскультурному середовищі. Вони були змушені, спираючись на засвоєні знання і набутий досвід здійснення вже відомих способів діяльності, шукати оптимальні шляхи вирішення ситуацій, виробляти сценарії ефективної кроскультурної взаємодії, підбирати адекватні вербальні і невербальні засоби комунікації, щоб уникнути конфлікту і встановити ефективне і доброзичливе співробітництво.

Формування достатнього для подальшої професійної діяльності рівня сформованості вмінь кроскультурної комунікації у майбутніх фахівців сфери обслуговування неможливо без додаткового вивчення іноземної мови і зміни організаційних форм її викладання. Сучасною освітньою технологією, яка, на наш погляд, дозволяє найбільш ефективно досягти поставленої мети, є предметно-мовне інтегроване навчання. На нагальній потребі інтегрованого вивчення предметних дисциплін та іноземної мови неодноразово наголошували науковці, зазначаючи, що через брак часу, відведеного на вивчення іноземної мови у системі вищої освіти, з одного боку, і зростаючі вимоги щодо рівня іншомовної компетентності, з іншого, в майбутньому засвоєння іноземної мови буде відбуватися саме в такій формі.

Для реалізації третьої організаційно-педагогічної умови, від якої залежить досягнення сформованості вмінь кроскультурної комунікації майбутніх фахівців сфери обслуговування – організація іншомовної підготовки на засадах предметно-мовного інтегрованого навчання – нами було запропоновано низку змін, що стосуються організації і змісту професійної підготовки майбутніх фахівців сфери обслуговування.

По-перше, в навчальних планах здобувачів освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю 241 готельно-ресторанна справа було збільшено загальний обсяг кредитів, відведених на вивчення іноземної мови професійно-комунікативної спрямованості. Таким чином, студенти експериментальної групи мали 26 кредитів ЄКТС (780 годин загального обсягу) на іншомовну підготовку. По-друге, за нашою пропозицією в процес підготовки майбутніх фахівців сфери обслуговування були запроваджені елементи предметно-мовного інтегрованого навчання під час викладання окремих модулів дисциплін «Туристичне країнознавство», «Курортні ресурси

світу», «Іноземна мова професійно-комунікативної спрямованості» та спецкурсу «Кроскультурна комунікація в сфері обслуговування». Викладачі дисциплін професійної підготовки та фахівці, що забезпечують іншомовну підготовку, працювали в тісній взаємодії, узгоджуючи і інтегруючи предметно-професійний і мовний контент. Окрім того, викладачам з іншомовною підготовкою на рівні B2 було запропоновано в якості експерименту під час викладання окремих тем застосовувати іноземну мову.

Проведення окремих занять з зазначених дисциплін за методикою предметно-мовного інтегрованого навчання потребувало ретельної підготовки. По-перше, потрібно було визначитись зі змістом, який мав містити як професійне, так і лінгвістичне нове знання, розглядав би певну проблему з різних точок зору і давав можливість студентам здійснювати самостійний пошук і обговорювати проблемні питання, які містяться в самому запропонованому контенті.

По-друге, для розвитку когнітивних здібностей студентів ми застосовували самі (під час проведення спецкурсу «Кроскультурна комунікація в сфері обслуговування») і рекомендували викладачам інших зазначених вище дисциплін використовувати такі засоби обробки інформації як побудова інтелект-карт, різного виду схем, діаграм тощо. На нашу думку, це сприятиме втіленню ідеї про те, що методика предметно-мовного інтегрованого навчання – це насамперед надання можливості студентам конструювати власну систему розуміння того чи іншого явища або процесу щодо їх майбутньої професійної діяльності в сфері обслуговування, залучаючи різні типи когнітивних дій.

По-третє, для забезпечення комунікативного компоненту потрібно було застосовувати мовні одиниці і мовні структури, які б адекватно відображали відповідний зміст і в той же час були збалансованими щодо рівня складності професійної інформації.

Для реалізації четвертої організаційно-педагогічної умови запропонованої нами моделі формування вміннь кроскультурної комунікації майбутніх фахівців сфери обслуговування – актуалізація комунікативної навчально-професійної діяльності в міжкультурному середовищі методами кейс-технології та технології портфоліо – нами були рекомендовані зміни щодо обсягу і змісту виробничої практики, яку проходять на бакалаврському освітньому рівні майбутні фахівці сфери обслуговування.

По-перше, в навчальних планах було збільшено на 9 (порівняно з попередніми роками) загальний обсяг кредитів, відведених на проходження різних видів виробничої практики. Таким чином, здобувачі освітнього ступеня бакалавра спеціальності 241 Готельно-ресторанна справа впродовж 18 тижнів (27 кредитів ЄКТС) в 4, 5, 6 та 7 семестрах здійснюють навчально-професійну діяльність, в тому числі у

міжкультурному середовищі, перебуваючи за кордоном. Проходження практики за кордоном підвищує рейтинг студентів в подальшому працевлаштуванні завдяки, насамперед, удосконаленню володіння іноземною мовою, знанням культури і ментальності відповідних країн, набуттю реального досвіду комунікації в міжкультурному середовищі. Навчально-професійна діяльність за кордоном надає майбутнім фахівцям сфери обслуговування унікальний досвід щодо застосування в реальному міжкультурному середовищі набутих під час навчальної діяльності академічного типу та квазіпрофесійної діяльності знань, вміннь і навичок кроскультурної комунікації. Крім того, завдяки виробничій практиці, що відбувається в міжкультурному середовищі, студенти мають можливість вивчити зсередини структуру і функціонування готельно-ресторанних комплексів, дослідити особливості ринку гостинності відповідної країни, підвищити рівень володіння іноземною мовою, відпрацювати вміння вирішувати нестандартні завдання і розв'язувати нетипові ситуації, пов'язані з кроскультурною комунікацією в майбутній професійній діяльності, а отже, набути досвід творчої діяльності в контексті кроскультурної взаємодії. Співробітництво з готельно-туристичними комплексами закордонних країн дозволяє розглядати їх як своєрідні лабораторні майданчики для набуття студентами практичного досвіду майбутньої роботи за фахом.

Висновки і пропозиції. Таким чином, реалізація запропонованих нами організаційно-педагогічних умов: формування кроскультурно-комунікативної складової змісту професійної підготовки майбутніх фахівців сфери обслуговування; забезпечення квазіпрофесійної кроскультурно-комунікативної діяльності майбутніх фахівців сфери обслуговування методами інноваційних педагогічних технологій; організація іншомовної підготовки на засадах предметно-мовного інтегрованого навчання; актуалізація комунікативної навчально-професійної діяльності в міжкультурному середовищі методами кейс-технології та технології порт фоліо, на нашу думку, сприяє досягненню поставленої мети – сформувати вміння кроскультурної комунікації у майбутніх фахівців сфери обслуговування, що й було доведено результатами проведеного нами експерименту.

Список літератури:

1. Баглай О. І. Формування готовності майбутніх фахівців міжнародного туризму до міжкультурного спілкування у професійній підготовці: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Київ, 2013. 22с.
2. Боброва М. П. Дидактическая подготовка педагогических кадров дошкольных учреждений в контексте профессиональной деятельности: автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.08. Барнаул, 1997. 17 с.

3. Бондар Н. Д. Формування ключових компетентностей майбутніх менеджерів сфери туризму в процесі вивчення гуманітарних дисциплін: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Вінниця, 2016. 22 с.
4. Вакалюк Т. В. Педагогічні умови інтенсивного навчання іноземної мови курсантів-прикордонників (на матеріалі англійської мови): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Хмельницький, 2003. 18 с.
5. Вербицкий А. А. Контекстное обучение в компетентностном подходе. Высшее образование в России. 2006. № 11. С. 39-46.
6. Волченко О. М. Формування комунікативної компетенції майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Київ, 2006. 20 с.
7. Галицька М. М. Формування у студентів вищих навчальних закладів сфери туризму готовності до іншомовного спілкування: дис. кандидата пед. наук: спец. 13.00.04. Київ, 2006. 286 с.
8. Гапоненко Л. П. Імітаційно-ігровий підхід у формуванні готовності студентів до іншомовного спілкування. Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського: збірник наукових праць. Одеса: ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2002. Вип. 4. С. 53-56.
9. Гончаренко Т. Є. Роль педагогічних умов у забезпеченні якості професійної підготовки майбутніх інженерів-програмістів у технічному університеті. Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. 2015. № 1. С. 105-113.
10. Демидова Г. А. Организационно-педагогические условия формирования лидерского потенциала менеджера социально-трудовой сферы в рефлексивной среде дополнительного профессионального образования. Педагогические и психологические науки: актуальные вопросы: материалы Международной заочной научно-практической конференции. Ч. I. (31 октября 2012 г.). Новосибирск: Сибирская ассоциация консультантов, 2012. 200 с.
11. Євдокімова-Лисогор Л. А. Підготовка майбутніх фахівців сфери туризму до міжкультурного діалогу у процесі вивчення соціогуманітарних дисциплін: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук: 13.00.04 / Центральноукраїнський держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. Кропивницький, 2018. 20 с.
12. Ипполитова Н. В. Анализ понятия «педагогические условия»: сущность, классификация. General and Professional Education. 2012. №1. С.8-14.
13. Козырева Е. И. Школа педагога-исследователя как условие развития педагогической культуры. Методология и методика естественных наук: сб. науч. тр. Вып. 4. Омск: Изд-во ОмГПУ, 1999. 24 с.
14. Сідоров В. І. Система кроскультурної підготовки майбутніх фахівців галузі туризму: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. доктора пед. наук: 13.00.04 / Хмельницький національний університет. Хмельницький, 2019. 43 с.
15. Солодка А. К. Теоретико-методичні засади кроскультурної взаємодії учасників педагогічного процесу вищих навчальних закладів: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. доктора пед. наук: 13.00.04 / Східноукраїнський національний університет імені В. Даля. Київ, 2016. 42 с.
16. Стеблюк С. В. Квазіпрофесійні методи і завдання у процесі викладання економічних дисциплін в умовах коледжу. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія». 2017. Випуск 1 (5). С. 84-87.

Nataliia Hrechanyk,

*Candidate of Pedagogical Sciences, Assistant Professor
Primary Education Pedagogics and Psychology Department,
doctoral student Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv
National Pedagogical University*

FORMING CULTUROLOGICAL COMPETENCE OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN COUNTRIES OF EASTERN EUROPE: GENERAL TRENDS

Наталія Гречаник

*Кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки і психології початкової освіти,
докторант Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка*

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ: ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Анотаці. Автор статті досліджує досвід і сучасний стан формування культурологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки в закладах вищої освіти країн Східної Європи. З цієї метою вона аналізує історичний і суспільно-політичний контексти реформування